

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.26>**Л. В. Руснак**аспірантка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРАВО НА ДОКАЗИ В ПРОЦЕСАХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ СУДІВ

Право на доказування, яке є частиною змісту права на належну правову процедуру, є конституційним правом кожної особи на засоби доказування, запропоновані іншими процесуальними суб'єктами, ніж суддя, який визнав, діяв та належним чином оцінювався, беручи їх до уваги у своєму рішенні.

Фундаментальне право на доказування визначається в рамках того, що ми розуміємо під належною правовою процедурою, яка є правом кожної людини на здійснення будь-якого процесу (судового, адміністративного, приватного тощо) з дотриманням певних мінімальних гарантій, які забезпечують справедливий результат. Важливим елементом є право на доведення, оскільки не було б належної правової процедури, якби особа не дозволила допустити свої доказові засоби в рамках процесу, або, визнавши їх, вони не оцінюються.

Існує конституційне право довести, хоча і не автономне, що воно керується цілями дотримання або захисту права на належну правову процедуру. Це є основним правом осіб подавати докази, пов'язані з фактами, які складають їх позов або їх захист. Відповідно до цього права, сторони або третя особа, легітимізовані в процесі або провадженні, мають право пред'явити необхідні докази для того, щоб довести факти, що становлять їх позов або захист.

У процесах конституційного контролю відсутня доказова діяльність судді (Конституційного Суду чи судової влади) через її абстрактний характер та юридичне тлумачення (чистого права). Однак Конституційний Суд встановив можливість абстрактного перегляду щодо процесів неконституційності, надавши йому суб'єктивного характеру, який дозволив би виробництво доказових матеріалів.

Ключові слова: конституційне доказування, Конституційний Суд, суддя, тлумачення, належна судова процедура.

Постановка проблеми. Право подавати докази у провадженні є конституційним правом, яке ґрунтується як на гарантії доступу до правосуддя, так і на праві на змагальний та достатній захист. У більш загальному плані можна сказати, що це право є невід'ємним елементом права на належну правову процедуру. Право на доказування вважається основним правом впливає з одного з найбільш актуальних принципів, записаних у чинній Хартії Магна, в даному випадку, суперечливе, яке в силу наслідків виходить з належної правової процедури.

Стан опрацювання. Вивчення доказової діяльності у конституційному процесі займалась Д. Белов, Ю. Бисага, М. Костицький, Н. Шаптала та О. Щербанюк.

Метою статті є аналіз права на докази в процесах конституційних гарантій: міжнародна практика конституційних судів.

Виклад основного матеріалу. Характер процесів конституційних гарантій – в силу їх особливої мети щодо захисту основних прав – визначає необхідність створення механізмів, які дозволять суду надавати адекватний конституційний захист, беручи до уваги недоліки перуанської судової системи, пов'язані з надмірним процесуальним навантаженням. Він не скасовує право на доказування в процесах конституційних гарантій, але обмежує його відповідно до його характеру та особливого і невідкладного опрацювання.

На початку треба зазначити, що в науковій літературі поняття «доказування» не має єдиного визначення. Цей термін трактується як установлення за допомогою доказів усіх фактів, обставин, що мають значення для вирішення справи. Докази призначені для доказової системи, оскільки гідність людської особистості знаходиться в нашому порядку, саме вони

переконають судження, щоб встановити процесуальну істину шляхом прийняття рішення.

Поняття доказового права містить у собі мовчазне розмежування з поняттям доказу та доказування. Можливим визначенням доказового права, яке відповідало б вимогам необхідності та достатності, про які ми говорили, було б наступне: Доказове право - це дисципліна, яка стосується феномену реконструкції, зробленої сторонами фактичних констатацій суспільно значущих фактів, що мали місце в минулому (процесуальних або позапроцесуальних), з відповідних засобів доказування, оцінених у законі, для досягнення справедливого судового рішення. У разі конституційного провадження - конституційний суддя.

Доведення походить від латинського *probare*, що означає досліджувати, перевіряти, демонструвати. У юридичному сенсі доводити - значить демонструвати визначеність щодо того чи іншого факту, щоб переконати дух судді в нібито істинності. Метою доказів є переконання судді в істинності спірного факту, тобто шукається процесуальна істина, досяжна або можлива істина. Процесуальна істина виникає в ході курсу, і може відповідати дійсності чи ні, хоча саме на її підставі мировий суддя повинен винести своє рішення.

Право на доказування – це право складної структури, зміст якого «(...) складається з: а) права надавати докази, які вважаються необхідними, б) для їх визнання, с) для належних дій, d) для забезпечення виробництва або збереження доказів від очікуваного виконання доказів та е) щоб вони були оцінені належним чином та з належною мотивацією, для того, щоб надати йому доказову заслугу. Оцінка доказів повинна бути належним чином обґрунтована в письмовій формі, щоб особа могла перевірити, чи була зазначена заслуга ефективно та адекватно виконана» [2].

Що стосується поняття доказування, то нагадується, що конкретизація доказів - це не інша річ, як доведення наявності чи ні певних фактів, які стверджуються (дія доказування), що впливають з цих суджень, мотивів або причин, які переконують суддю (визначеність), використовуючи механізми або засоби, передбачені правовою системою (засоби доказування).

Конституційний суд у рішенні від 17 жовтня 2005 року (Exp. № 6712-2005-НС/ТС – *Magaly Medina Case*), як зазначено нижче: 13. Право на доказування є однією з елементарних складових права на ефективний процесуальний захист,

оскільки, як вже зазначав Суд у рішенні у справі № 010-2002-АІ/ТК, воно становить неясний елемент цього права [2]. Тому необхідно, щоб його захист здійснювався через нинішній конституційний процес. Визнавши право на докази з конституційної точки зору, Суд вважає доречним зазначити, що не всі випадки їх змісту заслуговують захисту через конституційний процес свободи (*amparo* або *habeas corpus*). Як встановлено статтею 200 Конституції, такі процеси були створені для захисту конституційних прав. Права, засновані на нормах юридичного рангу або нижче, можуть бути не прийняті через ці процеси; Пункт 5 статті 1 Конституційно-процесуального кодексу, *vsu*переч *sensu*, говорить, що лише ті вимоги, які безпосередньо стосуються конституційно захищеного змісту права, на яке посилається, як це висловлено в рішенні у справі № 1417-2005-АА/ТС, будуть захищені в конституційному місці.

Хоча конституційна природа права на докази визнається, не кожен аспект, пов'язаний з цим правом, може бути захищений конституційним процесом, оскільки існують елементи цього права, які мають правовий захист. Конституційний Суд визначив, що порушення змісту права на доказування пов'язане з порушенням іншого основоположного права, такого як право на захист у судовому процесі.

Освячення права на доказування як основного права визначає, що його порушення передбачає прямий вплив на конституційний і міжнародний порядок. Він також передбачає, що правові норми повинні тлумачитися найбільш сприятливим чином для ефективності або максимізації права.

У конституційних процесах відсутня стадія доказування. Допустимими є лише докази, які не потребують дії, що не перешкоджає виконанню доказових дій, які суддя вважає необхідними, не впливаючи на тривалість процесу. В останньому випадку попереднє повідомлення не вимагається.

У буквальному тлумаченні норми можна зробити висновок, що право на доказування відсутнє в конституційних процесах, оскільки відсутня стадія доказування, тому – якщо продовжувати цю аргументацію – норма буде неконституційною, оскільки обмежує сторони від демонстрації своїх вимог у конституційному процесі. Однак зауважимо, що таке тлумачення є помилковим, оскільки не узгоджується з метою та характером конституційних процесів.

Незважаючи на деякі загальні риси, конституційні докази відрізняються від філософських

або логічних доказів і наукових або експериментальних доказів. Він відрізняється як за об'єктом, так і за способом. Дійсно, перший прагне продемонструвати істинність поточного пропозиції, що розглядається як такий, що випливає з іншого пропозиції, вже продемонстрованого або визнаного таким (дедуктивний метод), тоді як другий прагне відкрити природний закон для передбачення майбутнього наслідку майбутньої причини шляхом спостереження або експерименту з закономірністю, з якою за тією ж причиною слідує той же ефект (індуктивний метод). Завдання судових доказів полягає в тому, щоб реконструювати якусь минулу подію таким чином, щоб суддя міг застосувати до нього норми позитивного права [1].

Однак доказова активність у конституційних процесах обмежена, оскільки допускається лише пропозиція доказових засобів, які не потребують дії, що є суперечливим, оскільки, строго кажучи, всі доказові засоби вимагають дій судді, навіть якщо для цього не потрібне спеціальне слухання. У загальній перспективі законодавець послався на те, що доречними є лише документи. Як ми вже зазначали раніше, це робиться заради ефективного судового захисту сторін процесу через процес без зайвих затримок.

Проблема емпіричних доказів у сконцентрованому контролі конституційності не є новою. Конституційна доктрина довгий час дискутувала про активність конституційних судів у контролі за конституційною легітимністю законів. Однак незначний прогрес був досягнутий в оцінці фактів і законодавчих прогнозів в концентрованій конституційній юрисдикції. Від твердження факту до ствердження доведеного факту в судовому рішенні відбувається процедура, раціонально впорядкована встановленням доводів. Це доказова діяльність або процедура, яка починається з викладу факту, проходячи через побудову доказового твердження і його підтексту до фактичного твердження, для висновку доведеного факту. Доказ неконституційності об'єднує два, очевидно, антагоністичних традиційних інститути права:

доказовість і неконституційність [3].

Сутність доказування у конституційному судовому процесі у справах про офіційне тлумачення Конституції України полягає у такому. По-перше, це збирання, оцінка та використання доказів, які сприяють правильному розумінню питань «права», тобто юридичного змісту конституційної норми. По-друге, виходячи із свого завдання — гарантувати верховенство Конституції України, Суд зобов'язаний розглядати конституційну норму, яка тлумачиться, з аксіологічної точки зору, тобто дослідити наявні докази щодо відповідності норми «духу» Конституції України духовним, моральним, естетичним та іншим цінностям, закладеним в основу Основного Закону держави [4].

Висновки. Призначення доказів сприяє вдосконаленню аргументації в конституційній юрисдикції, оскільки демонструє, що дослідження фактичного змісту не є довільною діяльністю, а розвивається в рамках правових і раціональних норм. І ось доказ: інструмент, функціонально призначений для приведення до прийняття рішення раціональних критеріїв перевірки конституційно значущої дійсності. Докази призначені для доказової системи, оскільки гідність людської особистості знаходиться в нашому порядку, саме вони переконують судження, щоб встановити процесуальну істину шляхом прийняття рішення.

Список використаних джерел:

1. Shalev Ginossar, «Preuve judiciaire», Encyclopædia Universalis [en ligne], consulté le 1 avril 2022. URL : <https://www.universalis.fr/encyclopedie/preuve-judiciaire/>
2. STC. Exp. 6712-2005-NC/TC. Caso Magaly Jesús Medina Vela y Ney Guerrero Orellana, fundamento jurídico 15.
3. Гураленко Н.А., Меленко О.В. Право на докази в процесах конституційного контролю. Правова позиція Випуск 2(35) С. 100-102
4. Шаптала Н. Особливості доказування та оцінки доказів у конституційному судовому процесі у справах за конституційними поданнями. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 5. С. 84-91.

Rusnak L. V. The right to evidence in proceedings of constitutional guarantees: international practice of constitutional courts

The right to evidence, which is part of the content of the right to due legal process, is the constitutional right of every person to the means of proof offered by procedural subjects other than the judge, who recognized, acted and properly evaluated, taking them into account in his decision or decided

The fundamental right to evidence is defined within what we understand by due process of law, which is the right of every person to any process (judicial, administrative, private, etc.) subject

to certain minimum guarantees that ensure a fair outcome. An important element is the right to evidence, because there would be no due process of law if the person did not allow his evidence to be admitted into the process, or, having admitted it, was not evaluated.

There is a constitutional right to evidence, although not an autonomous one, that is governed by the objectives of enforcing or protecting the right to due process of law. It is a fundamental right of persons to present evidence relating to the facts constituting their claim or their defence. According to this right, the parties or a third party legitimized in a process or proceeding have the right to present the necessary evidence in order to prove the facts constituting their claim or defense.

In the processes of constitutional control, there is no evidentiary activity of the judge (of the Constitutional Court or the judiciary) due to its abstract nature and legal interpretation (pure law). However, the Constitutional Court established the possibility of an abstract review of the processes of unconstitutionality, giving it a subjective character that would allow the production of evidentiary materials.

Key words: *constitutional proof, Constitutional Court, judge, interpretation, proper judicial procedure.*